

Voor veel docenten uit de FE-leernetwerken is het vormgeven van formatief evalueren tijdens de lessen zo goed als vanzelfsprekend. Toen de scholen sloten wegens de corona-uitbraak gingen zij dus al gauw op zoek naar mogelijkheden voor formatief evalueren bij het lesgeven op afstand. Hoe selecteer je bijvoorbeeld welke leerdoelen online worden behandeld? En hoe houd je op afstand zicht op het leerproces van de leerlingen? Ook tijdens het lesgeven op afstand blijkt de FE-cyclus een bruikbaar model om het FE-proces concreet vorm te geven. In dit artikel lees je de tips en lessen die tijdens de webinars zijn gedeeld door docenten en zijn beschreven vanuit de fasen van de FE-cyclus. Dit is deel 2, deel 1 [vind je hier](#).

De FE-cyclus (Gulikers & Baartman, 2017)

Fase 4 & 5: Communiceren met leerlingen en passende vervolgacties ondernemen

Online feedback individueel en klassikaal

Hoe betrek je leerlingen actief bij het organiseren van [online feedback](#) geven en verwerken? Veel docenten geven aan dat er nu meer ruimte is om het werk van leerlingen te zien en individuele leerlingen feedback te geven. Ook zien ze dat veel leerlingen actiever zijn in het vragen om feedback. Ze hebben behoefte aan individuele aandacht om te weten wat ze beter kunnen doen in hun werk om de leerdoelen te behalen.

Het inplannen van feedbackmomenten met leerlingen is noodzakelijk om de feedback te kunnen geven en bespreken. "In de fysieke klas heb je daar minder tijd voor omdat je aandacht getrokken wordt door andere dingen. De sterkere leerlingen laat je dan al snel gaan, maar nu kan ik ze ook de aandacht geven die ze verdienen", aldus Anja.

Naast individueel feedback geven, werkt klassikaal feedback organiseren ook erg goed. Dit kan

bijvoorbeeld door de veel gemaakte fouten of [misconcepties](#) en de sterke punten met de groep te bespreken met de vragen: “Kijk in je eigen werk of je deze fouten ook hebt gemaakt en zo ja, bedenk hoe je deze kan verbeteren. Herken je ook de goede/sterke punten in je werk?” Een andere manier is om de feedback online beschikbaar te stellen en aan de leerlingen te vragen wat ze vervolgens nog nodig denken te hebben om verder te gaan en/of opdrachten te verbeteren.

Leerlingen reflecteren op hun eigen en elkaars werk

De docenten deelden mooie tips over hoe je leerlingen kan laten reflecteren op hun eigen werk en elkaars werk. Zoals het werken met een [feedbacklegenda](#). Door met leerlingen af te spreken welke codes je gebruikt als je feedback geeft, weten leerlingen op een korte en makkelijke manier wat ze fout hebben gedaan. Bijvoorbeeld bij teksten staat een ‘SP’ voor spelfout, of bij techniek betekent ‘berekening’ dat de leerling een rekenfout heeft gemaakt (zie ook de stempel van Matthijs op de [Padlet](#)). Belangrijk is dat je niet bij de codes uitleg geeft, maar leerlingen zelf laat zoeken naar wat ze fout hebben gedaan en dit laten verbeteren.

Leerlingen kunnen ook [elkaar feedback geven](#), bijvoorbeeld in de tool Peergrade. Belangrijk is dat je hierbij een feedbacksheet geeft aan de leerlingen, waarin staat waar de leerlingen op moeten letten bij het geven van de feedback (oftewel de succescriteria). Leerlingen verwerken vervolgens de verkregen feedback en leveren daarna pas een eindversie in. De tweede check doe je dan weer zelf als leraar, zodat je in een oogopslag kan zien wat eventuele onduidelijkheden en/of misconcepties zijn.

Bij Anja op school verwerken de leerlingen de feedback in een [portfolio](#). “Leerlingen noteren wat zij hebben gehad aan de feedback die ze hebben gekregen van de docent en medeleerlingen. Doordat ze dit zelf verwerken, kunnen ze zelf, en jij als docent, terugkijken naar wat er is geleerd en waar ze een volgende keer nog aan moet werken.”

Actief verwerken van feedback en koppelen van een vervolgstap

Feedback geven heeft pas zin als leerlingen de feedback ook kunnen verwerken en hun werk kunnen verbeteren. Dit kan door een opdracht op te splitsen in kleine onderdelen en op ieder onderdeel kort feedback te geven en leerlingen hun werk te laten verbeteren in passende vervolgoopdrachten. Je kan hierbij de leerling de keuze geven of hij/zij de vervolgoopdracht zelfstandig of in een subgroepje wil maken. Of je biedt een aantal [keuzeopdrachten](#) aan als vervolgstap. Zo creëer je meer ruimte voor leerlingen om te groeien en een vervolgstap te nemen die zij nodig hebben.

Een mooi idee voor het verwerken van feedback komt van Matthijs, docent science/nask, waarbij de leerlingen in een vervolgoopdracht hun feedback verwerken in een [instructiefilmpje](#): “Leerlingen hebben een opdracht gemaakt en als docent geef je feedback op deze opdrachten/vragen. Tijdens de les stel ik ze de vraag: Wat heb je nodig om dit goed te leren? Daarmee creëer ik dus dat alle leerlingen met de feedback bezig moeten zijn en zelf ook een vervolgstap bedenken. De leerlingen die het leerdoel nog niet behaald hebben laat ik een instructiefilmpje maken waarbij zij zelf de vervolgoopdracht moeten uitleggen. Dit dwingt leerlingen veel meer om de stof echt goed te verwerken en dat leidt tot een hogere leeropbrengst.”

Durf af te wijken van het plan om in te spelen op leerbehoeftes

Soms is het lastig om op basis van je analyses van de eerdere fases daadwerkelijk je lesgeven aan te passen aan de (leer)behoeftes van de leerlingen. Zo gaven docenten aan dat je wel moet [durven afwijken van de strakke planning](#) en gestelde doelen om ruimte te maken voor het contact met leerlingen. Een tip van docenten is om bij leerlingen te checken wat ze goed of minder goed vinden aan jouw manier van lesgeven op afstand. Vraag leerlingen hoe zij denken dat het anders of beter kan. Soms gaat het onderwijs op afstand voor leerlingen namelijk te langzaam of vinden ze het te makkelijk. Tot slot is een tip om de hiaten niet alleen voor de korte termijn in kaart te brengen, maar ook in kaart te brengen wat er nodig is voor het bijstellen van het onderwijsprogramma van volgend schooljaar.

Alle fasen in de FE-cyclus

Belang van de koppeling tussen alle fasen

De koppeling tussen verwachtingen verhelderen, reacties verzamelen, analyseren en terugkoppelen is erg belangrijk om leerlingen verder te helpen in hun leerproces en het behalen van de leerdoelen.

Een mooi voorbeeld van hoe alle fasen nauw samenhangen komt van Anja over hoe zij en haar collega's te werk gaan met [leerdoelen](#) in hun online lesgeven: "Wij hebben sinds de online tijd ingesteld dat we per vak per week de leerdoelen in magister zetten. Dit dwingt de docent om iedere week na te denken over wat zij die week van de leerling willen zien en hoe hij/zij die week zicht krijgt op de mate waarin iedere leerling zich in deze leerdoelen ontwikkeld heeft. Vervolgens krijgt elke leerling iedere week per leerdoel feedback volgens "onderweg - voldoende - goed". We merken ook positieve effecten op leerlingen en ouders. Leerlingen zijn duidelijk meer gemotiveerd en vragen om feedback over hoe ze van hun onderweg naar een goed kunnen komen. De zesjes cultuur lijkt veel minder. Ook de samenwerking met ouders versterkt, doordat zij iedere week concreter zicht kunnen houden op leren van hun kinderen. De lijntjes zijn veel korter"

Formatief evalueren in online onderwijs: 12 lessen uit de praktijk

Fase 1: Verhelderen van verwachtingen

- 1 Maak keuze in de doelen en breng focus aan
- 2 Bedenk goed hoe je de doelen deelt
- 3 Gebruik voorbeelden, creëer een gezamenlijk referentiekader

Fase 2 & 3: Leerlingenreacties verzamelen, analyseren en interpreteren

- 4 Gebruik online tools om vooraf reacties te ontlocken
- 5 Adresseer in je les ontdekte misconcepties en maak alle leerlingen actief
- 6 Betrek leerlingen bij de analyse

Fase 4 & 5: Communiceren met leerlingen en passende vervolgcacties ondernemen

- 7 Bespreek veel gemaakte fouten klassikaal en laat individueel zoeken naar overeenkomsten
- 8 Gebruik een feedbacklegenda: zo zoeken leerlingen zelf naar wat ze fout doen
- 9 Zet snel vervolgtaken in om feedback te verwerken, en gebruik hierbij de digitale mogelijkheden

In alle fasen van de Formatief Evalueren cyclus:

- 10 Durf af te wijken van het plan en speel in op leerbehoeftes
- 11 Werk doelgericht, zodat je meer tijd hebt om individueel feedback te geven
- 12 Ga met elkaar in gesprek om geleerde FE-lessen te behouden en de 'nieuwe' praktijk

Deze visual is gebaseerd op twee artikelen:

- <https://bit.ly/2N14SnH>
- <https://bit.ly/37neu5a>

Kijk ook op de Padlet voor meer inspiratie!
→ <https://bit.ly/3hk1GGQ>

Klik om in hoge resolutie te downloaden

En hoe verder?

Formatief lesgeven online versus in de klas

Het formatieve proces bij online onderwijs kenmerkt zich door meer en kortere FE-cycli. Valentina: “Ik doorloop in de online les veel meer korte FE-cycli met behulp van digitale tools (NearPod, Quizziz). Ik start met de leerdoelen, gevolgd door een korte instructie met interactieve quizjes, waarvan ik de analyse rapportages meteen zie en daardoor online direct feedback kan geven. En op basis daarvan geef ik meteen gedifferentieerd huiswerk.”

Wat docenten ook zien is dat sommige leerlingen online anders leren en meedoen in vergelijking met in de klas. “Leerlingen die normaal in de klas niet goed meedoen laten in de online opdrachten prachtige dingen zien”, aldus Christiaan, docent beeldende vorming en filosofie, “Voor deze leerlingen lijkt deze online mogelijkheid om werk in te leveren een veiligere leeromgeving om te laten zien wat ze kunnen.” Emma voegt toe: “In het lesgeven op afstand zijn de individuele gesprekken makkelijker in te plannen en voelen voor een leerling vertrouwelijk, omdat verder niemand meekijkt/luistert naar wat er wordt gezegd.”

Er zijn verschillen zijn tussen hoe leerlingen met het online leren omgaan, wordt bevestigd door de docenten. Zo deelde Valentina, “Ik zie de verschillen tussen leerlingen groeien. Leerlingen die meer [zelfregulatie](#) hebben die floreren hier zelfs bij, en leerlingen met problematiek/zorgleerlingen veelal ook. Andere leerlingen, die wat moeilijker zichzelf kunnen sturen, vinden dit lastiger.” Digitale tools (zoals ook in deel 1 beschreven, oa Nearpod, Quizziz, LessonUp, EdPuzzle) bieden wel voor mogelijkheden om alle leerlingen actief te betrekken, ervaren de docenten.

Lessen om mee te nemen

Het is nog een vraagstuk/uitdaging hoe de krachtige onderdelen van het online leren vast te houden in fysiek onderwijs. De ruimte om na de les te blijven hangen met leerlingen die daar behoefte aan hebben is er vaak niet, omdat de volgende les gepland staat. Anja vult aan: “Het is ook de rust die leerlingen ervaren dat ze niet rennen van les naar les en toets naar toets en dat ze daarmee meer rust ervaren om ergens langer of creatiever mee bezig te zijn. Leerlingen kunnen in online onderwijs meer hun eigen planning maken wanneer en hoe lang ze aan een bepaald vak willen werken.”

Het is belangrijk om met collega's in gesprek te blijven hierover, om voorzieningen (zoals budget en tijd) te creëren om de voordelen die online lesgeven bieden te kunnen blijven inzetten en om ruimte te behouden in het lesgeven voor de individuele aandacht waar leerlingen duidelijk behoefte aan hebben. Het meer doelgericht werken, op individueel niveau kunnen analyseren en meer tijd voor feedback geven ervaren velen als een voordeel van online lesgeven. Anja ziet een mooi concept voor zich, hoe straks fase 1,2 en 3 meer een rol kunnen spelen online en fase 4 en 5 meer aandacht krijgen in de fysieke klas ([lees hier haar blog daarover](#)). Kortom: al veel geleerd, maar nog veel ruimte om nog meer te leren!